

ВІДГУК

офіційного опонента - доктора філологічних наук,
професора Кавун Лідії Іванівни, професора кафедри
української літератури та компаративістики

Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького
на дисертацію Розмариці Світлани Анатоліївни "Художня модель світу у
прозі Пилипа Капельгородського: аксіологія і поетика", подану на здобуття
наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.01.01 - українська література

Останнім часом, щоб висвітлити усю повноту літературного процесу, ґрунтовно й усебічно його переосмислити, ми спрямовуємо «дослідницьку оптику» на художню спадщину тих письменників, творчість яких перебуває на маргінесах вітчизняної літератури. Загальновідомо, що літературний твір як текст є багатовимірним, оскільки не лише відтворює дійсність, але й повідомляє про неї. У ньому поєднано комунікативну, когнітивну (пізнавальну) та емотивну функції. Аналіз прозопису Пилипа Капельгородського має неабияке значення для унаочнення масової літератури початку ХХ століття. Природним є питання: чи відійшла його проза й письменницька манера в минуле чи залишається актуальною і нині? Чи є в неї послідовники сьогодні, в час розгулу постмодерних ігор на строкатій ниві літературних стилів?

На деякі з цих питань дали відповіді праці Л. Бойка Ф. Гаріна, О. Дунаєвського, З. Голубевої, Н. Над'ярних, О. Філатової та ін., у яких проаналізовано окремі аспекти художніх текстів Пилипа Капельгородського. Сталося так, що творчість цього митця лише принагідно потрапляла в дослідницький об'єктив. У вітчизняному письменстві фактично відсутня цілісна і завершена студія його художніх текстів.

Актуальність дослідження Світлани Розмариці зумовлена потребою аналізу різножанрової прозової спадщини письменника як із погляду ролі й місця творчого набутку П. Капельгородського в літературному процесі початку ХХ століття, так і в аспекті формування індивідуального стилю

прозаїка, який намагався в умовах зближення ідеології та естетики вивести красне письменство на вищі реєстри в осмисленні трагізму людської долі, в інтерпретації духовного й соціального буття українського народу.

Спочатку Світлана Розмариця сформувала максимально чітко генезу та світоглядно-естетичні координати творчості Пилипа Капельгородського, а потім перейшла до вивчення сплетінь найскладніших і найважливіших «загальної змістоформи» творів. Таке структурування матеріалу є обґрунтованим і не потребує особливих доведень, оскільки фактично кожен його прозовий твір розглянуто в рідчизні ментально-національної ідентичності, засобів характеротворення, художньо-мовленнєвої організації і новели, й повісті та роману на рівні поетики.

У Вступі дисертантка дотримується всіх нормативних вимог та аргументує актуальність дослідження, формулює мету та завдання, теоретико-методологічну основу, новизну та практичне значення, презентує апробацію результатів. Мета і завдання наукової студії, незважаючи на їх очевидну складність, є чіткими і конкретними. Об'єкт та предмет дисертації визначено й сформульовано достатньо точно, що сприяло всебічній і ґрунтовній розробці та вивченню цієї проблеми.

Наукова новизна роботи визначається колом питань, які стосуються творчої індивідуальності Пилипа Капельгородського, дослідження його літературної критики та прози саме у контексті літературної традиції та культурно-історичної доби, а також «запропоновано й аргументовано естетичну та націософську парадигму моделювання картини світу і людини у прозових текстах письменника та схарактеризовано способи її художньої реалізації» (с. 17).

Дослідниця вповні скористалася своїми професійними можливостями і запропонувала справді нове прочитання обраної теми. Воно дає змогу побачити творчість письменника в контексті і плідної літературної традиції, і тих новаторських шукань, які мали місце в мистецтві України 20-х років ХХ століття.

Уперше у вітчизняному літературознавстві розглядається проза та публіцистика Пилипа Капельгородського як цілісна функціональна система, а її інтерпретація здійснюється за допомогою відповідного методологічного інструментарію. Визначальними у методології стали структурно-функціональний, історико-типологічний, порівняльно-типологічний методи для осмислення та систематизації літературно-критичної рецепції творчості митця, «для зіставлень і порівнянь, проведення паралелей, виявлення аналогій і контрастів художньо-образних систем прози Пилипа Капельгородського та інших українських і зарубіжних прозаїків перших десятиліть ХХ століття» (с. 16). Авторка чітко вмотивовує логіку застосування інструментарію біографічного аналізу в поєднанні з елементами інтертекстуального і психологічного. *Однак, доцільно було б зазначити у теоретико-методологічній основі дослідження також імена теоретиків цих літературознавчих методологій, інструментарій яких Світлана Анатоліївна застосовує у роботі (Ю. Лотмана, Р. Барта, Ю. Крістевої, Ш.О.Сент-Бева та ін.).*

Дослідження С.А. Розмариці - концептуальне, інформативне, оригінальне. Опрацьований метатекст прози Пилипа Капельгородського дозволяє дослідниці висловити слушні міркування про його вписаність у «реалістичну систему моделювання світу й людини та модерного (не представленого цілісно й багатоаспектно) художнього мислення» (с. 196), що, у свою чергу, розширює і поглиблює цілісну картину літературного процесу перших десятиліть ХХ століття.

У першому розділі («Генеza та світоглядно-естетичні координати творчості Пилипа Капельгородського») достатньо переконливо, розлого й достовірно розкрито творчу лабораторію письменника, зокрема її історико-літературні та світоглядні аспекти. Авторка аргументовано й фахово окреслила парадигму літературознавчих інтерпретацій творчості митця, висвітлила аксіологічні домінанти його метатексту, зробила вдалу спробу проаналізувати контекстуальну вписаність естетики письменника у стиль

реалізму. Водночас п. Світлана зазначає також і про модерністські шукання П. Капельгородського.

Другий розділ («Аксіологічна парадигма в малоформатному епосі та повістевому жанрі») присвячено дослідженню власне художніх текстів Пилипа Капельгородського. Світлана Анатоліївна демонструє вмілу інтерпретацію тематично-проблемного змісту оповідань і повістей письменника, логічність і послідовність викладу матеріалу, що зумовлює об'єктивність дослідження. Аналізуючи образну систему творів прозаїка, виокремлюючи наскрізні специфічні риси його художнього дискурсу, дисертантка своєрідно «виважує» їх контекстом прози М. Коцюбинського, О. Фадєєва, О. Серафимовича та ін. Відтак висновки Світлани Анатоліївни продумані, логічні та переконливі.

У вельми ґрунтовному третьому розділі - «Специфіка моделювання дійсності в романній прозі Пилипа Капельгородського» - дослідниця здійснює цілісний аналіз романного епосу письменника. Авторка скрупульозно й фахово аналізує проблематику й образно-семантичну організацію романів «Шурган», «Артезіан» та «Оборона Полтави», доводить, що домінантними темами тут стали: війна, смерть, самотність, екзистенційна тривога людини, закинутаї у буття, закутої страхом, обмеженої у часопросторі власним тілом, а також загострена увага до проблем понадчасових. Крім того, дослідниця стверджує, що у великих епічних творах виявився нахил до поєднання ідеологічних та естетичних норм.

Завершують дослідження розлогі й чіткі висновки. У них підсумовані ідеї дисертантки, логічно, відповідно до поставлених завдань, виписано концептуальні положення усіх попередніх розділів, у ключових поняттях студії описано проблематику літературної критики та жанрово-стильові особливості художніх творів Пилипа.

Ідеї, висловлені у змісті дисертації, вирізняються оригінальністю контекстуальних вимірів у потрактуванні аналізованих текстів, спонукають до роздумів і дискусій, водночас окреслюють перспективу подальших

досліджень. Дисертантка переконливо доводить, що наявність рис різних стилів (реалізму, натуралізму, імпресіонізму, романтизму) у структурі новел, повістей та романів Пилипа Капельгородського актуалізує проблему традицій, вказуючи водночас на освоєння нових естетичних орієнтирів.

Водночас дозволю висловити деякі дискусійні міркування.

1. *Світлана Анатоліївна у своїй студії чимало уваги звертає саме на проблемно-тематичні та ідейно-естетичні вектори прози письменника. Вважаю, що більш глибокого аналізу потребують також формотворчі засоби моделювання світу і людини в його прозі: художньо-мовленнєва організація тексту, лексика, тропи, художній прийом, особливості мови героїв, специфіка часопростору тощо.*

2. *Концептуальному осердю другого і третього розділу дещо шкодить надуживання цитатами з художніх текстів П. Капельгородського (с. 110, 149, 165, 171, 181), що спричиняє переважання екстенсивного принципу аналізу над інтенсивним.*

3. У мовно-стилістичному аспекті робота написана досить грамотно, а все ж деякі типові дисертаційні помилки не минули й цієї студії. Замість *виділяється образ* (с. 167) потрібно писати *виокремлюється* (бо *виділяється* - це фізіологічний процес); *дисертаційне дослідження* - тавтологія, бо дисертація і є дослідженням; не *з'являються* елементи психологічної характеристики, а *є* (чи *виникають*) елементи.... Трапляються одруки, але їх нетипово мало. Що ж до висловлених зауважень, то вони не применшують значення аналізованої студії.

Показово, що дисертантка застосувала у дослідженні один із 11-ти міжнародних стилів (Чикаго стиль) оформлення бібліографічних посилань, рекомендованих Міністерством науки і освіти (наказ «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від січня 2017 року).

Достовірність результатів студії та аргументована й логічна послідовність наукових положень відповідає поставленій меті й завданням роботи.

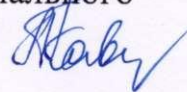
Основні положення дисертації вичерпно відображені в наукових публікаціях дослідниці; автореферат цілком відповідає змісту студії.

Крім теоретико- та історико-літературного значення вона матиме й безсумнівний практичний сенс. Це фундаментальна праця, у якій узагальнено значний літературознавчий матеріал, що збагатить навчальну лектуру філологів усіх рівнів і стимулюватиме подальшу роботу дослідників української літератури 20-х років ХХ століття.

Вважаю, що роботу "Художня модель світу у прозі Пилипа Капельгородського: аксіологія і поетика" виконано на належному фаховому рівні.

Дисертація, автореферат і публікації відповідають вимогам п.п. 9-10, 12-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567 (зі змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року, № 656), а її авторка, Розмариця Світлана Анатоліївна, заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 - українська література.

Офіційний опонент
доктор філологічних наук,
професор кафедри української літератури
та компаративістики Черкаського національного
університету імені Б. Хмельницького

Л.І. Кавун

Підпис професора Кавун Л.І. підтверджую

Проректор із наукової, інноваційної
та міжнародної діяльності,
доктор історичних наук, професор

С.В.Корновенко

8 грудня 2017 року